

президент-демократ призначив республіканця, який допоміг забезпечити двопартійну підтримку зменшення американської військової присутності за рубежом.

Висновки. Таким чином, протягом свого першого терміну перебування на посаді Барак Обама домогся значного внутрішнього успіху в переході від зброї до лестоців, зменшення військового значення й присутності та недопущення будь-якого серйозного залучення збройних сил за кордоном. Демократи в значній мірі підтримували його, навіть коли в них були сумніви щодо деяких його рішень стосовно використання сили за рубежом. Республіканці критикували його, але все ж погоджувалися. Обама перетворив зовнішню політику на гасло задля виборчих переваг для власної партії. У другий термін президентства він використовував національну безпеку для подальшого здійснення всеосяжної грандіозної стратегії міжнародного скорочення з метою збереження й розширення внутрішньої спадщини. Але саме тут, попри наявність низки сприятливих чинників, відзнався поразки. Особливо це стало ясно після перемоги Дональда Трампа, який поставив за мету якнайшвидше скасувати всі реформи, проведені його попередником. Виявлення причин цього феномену має послугувати темою подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Holsti Ole. Public Opinion and American Foreign Policy // Ann Arbor: Univ. of Michigan Press, 2004. – 378 p.
2. Edsall, Thomas. The future of the Obama coalition // New York Times, November 27, 2011.
3. Pew Research Center, 2012. American Values Survey.
4. Pew Research Center, 2011. American Values Survey. – 282 p.
5. Jones, Jeffrey. Americans divided in views of US defense spending, Gallup, February 21, 2013.
6. Pew Research Center, Strong on defense and Israel, tough on China: Tea Party and foreign policy, October 7, 2011.
7. Saad, Lydia. Americans still prefer Republicans for combating terrorism, Gallup, September 11, 2009.
8. Obama, Barack. Remarks by the President on the way forward in Afghanistan, June 22, 2011.
9. Lindsey, James. // Campaign 2012 roundup: Is foreign policy a problem for Ron Paul? / Council on foreign relations, November 28, 2011.
10. Barack Obama Victory Speech 2012 Election. <https://www.popsugar.com>

Kurando O. S., postgraduate student, Department of International Relations, Odessa Mechnikov National University (Ukraine, Odesa), svkurando@gmail.com

Party and electoral policy as a factor of foreign policy strategy evolution of Barack Obama's administration

The aim of the research is to identify the role of party and electoral policy to the changes in the foreign policy strategy of the American administrations on the example of Barack Obama's presidency. The following methods were used in the research: case study, historical, content analysis.

Americans can support the use of both the military and non-military tools of the «big strategy» of the United States. Democrats under Obama were divided on the central issues of the foreign policy of the USA. Republicans have shifted from clearly neoconservative principles and anti-terrorists have strengthened their positions. Due to this during his first term, Obama has achieved significant domestic success in reducing the military presence and preventing a new engagement abroad. But the second term was defeated in terms of the «big strategy» presented by the president as a victim of his ambitious domestic reforms.

Keywords: party policy, electoral policy, «big strategy», Barack Obama.

* * *

УДК 321:316

Лада О. В.,

кандидат історичних наук, викладач кафедри політології, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав-Хмельницький), oleksandr.lada88@gmail.com

Трендовість¹ державних перетворень у Польщі у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст.: політичний ракурс проблеми

Автором у статті, на підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури, розглянуто суспільно-політичні трансформації в Республіці Польща у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст. Виокремлено головні тренди як фактори структурних перетворень Польщі та побудови її європейського типу. Науковцем, на підставі отриманих результатів, зроблено висновок про те, що головним й рушійним трендом трансформацій республіки, означеного періоду, стала політична зрілість польських лідерів-реформаторів та їх готовність до структурних оновлень країни. А також, людиноцентристські урядові програми, відображених у ліберально-демократичних реформах, серед яких чільне місце відведено адміністративно-територіальній (самоврядній), медичній, пенсійній та освітній.

Ключові слова: трансформація, тренд, тенденція, реформа, перетворення, «політичний феномен», «шокова терапія», макроекономічна стабілізація, мікроекономічна лібералізація.

Вже чверть століття Україна є незалежною, однак і до сьогодні вона не має успішної концепції свого розвитку. Відхід від радянської моделі державотворення залишив в умовах молоді країни свої найнегативніші елементи – бюрократизацію державної структури із властивими їй надбудовами та всеохоплюючу корупцію, а також прірву між командною та ліберальною економіками. Усі ці фактори проявилися економічним відставанням країни від провідного світу та анексією Криму й окупацією Донбасу північно-східним сусідом Російською Федерацією. Через те, досвід успішних країн у проведенні державних перетворень є надзвичайно важливим, а тому трансформація Республіки Польща у постсоціалістичний період кінця ХХ – на початку ХХІ ст., у розрізі означеної проблеми, є досить актуальною.

Аналіз останніх публікацій з обраної теми свідчить про її актуальність в умовах сьогодення. Так, до питання реформ у Польщі у постсоціалістичний період ХХ – початку ХХІ ст. звертались такі вітчизняні науковці: А. Василюк, Л. Гриневич, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Е. Лодзинська, О. Ляшенко, Б. Надточій, Т. Новікова, В. Пасічник, К. Савина, В. Скуратівський, Ф. Шльосек та ін. Серед зарубіжних дослідників слід виділити Н. Барру, Ж. Дюрозеля, М. Мареско, В. Мосейка, А. Новікову, Д. Нормана, Ф. Тоді та ін.

Мета статті – у політичному ракурсі дослідити трендовість реформ у Польщі у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Республіка Польща була однією з перших країн в Центральній-Східній Європі, де були впроваджені радикальні реформи першою, де відбулися позитивні результати застосування «шокової терапії» [1]. Наприкінці 1980-х рр. ситуація в Польщі була досить складною і загрожувала загальним економічним колапсом. Проте уміле застосування структурних,

¹ Тренд (статистика) — загальна тенденція при різнонаправленому русі, визначена загальною спрямованістю змін показників у часовому просторі.

глибинних реформ в економіці сприяло стабільному розвитку країни та її швидкому входженню до Європейського Співтовариства.

Програма радикальних економічних змін впроваджувалася першим некомуністичним урядом, який очолив Т. Мазовецький. Проте у більшості інформаційних джерел вона відома під назвою «планом Бальцеровича», оскільки саме останній – віце-прем'єр та міністр фінансів – був ключовою постаттю у її розробці [2, с. 107].

На думку Л. Бальцеровича, вмiла економічна політика та розв'язання поставлених цілей залежить, передусім, від загальнополітичних факторів через те, що політична нестабільність не дає можливості контролювати хід виконання програм. Успіхом економічних перетворень був проміжок часу між політичним проривом та початком реалізації реформи. Слід також відмітити згоду громадян Польщі на урізання їхніх доходів та заощаджень, адже це виглядало безпрецедентно як свого роду «політичний феномен» [9, с. 234].

Досвід країн Центральної та Східної Європи, а також Балтії підтвердив твердження, що саме цьому періоду притаманний особливий стан політичної системи та психології мас. Це створює необхідні сприятливі умови для втілення непопулярних заходів, котрі б в інший час ставали предметом тривалих дискусій. Л. Бальцерович визначив цей політичний період одним–двома роками, по закінченню якого приходить час «нормальної політики». З цього моменту різні політичні кола не так легко наважуються на проведення вкрай непопулярних економічних реформ, з огляду на їхні соціальні наслідки. Особливо якщо в ході перетворень більшість населення вкрай невдоволена їхніми результатами. Це призводить до політичної та соціальної нестабільності в суспільстві, що в кінцевому результаті веде до падіння кредиту довіри реформаторам.

Справді, радикальність реформ в Польщі викликала шок в суспільстві. За свідченням колишнього міністра праці Я. Куроня, «усе стало, надійне, багаторазово перевірене зникло просто миттєво... Ні в чому не можна було бути впевненим. Нічого не залишалося стабільним. У січні 1990 р. ніхто не міг сказати, чи вистачить йому до кінця місяця грошей, оскільки ніхто не знав, які будуть через тиждень ціни. І, тим більше, не знав, що його чекає через два, три, чотири місяці, через півроку, рік, через два роки» [10, с. 199–224].

Змінюючи законодавство країни, провівши непопулярні ліберальні кроки, уряд вдався до скорочення та оновлення державного апарату. Історія постсоціалістичних країн свідчить, що влада чиновників та політиків значно посилює корупцію. Безумовно, неефективність соціалістичної держави є прямим наслідком безпосереднього втручання її в ділову активність бізнесу і навіть громадян, а також тотального одержавлення народного господарства, непрозорості державних органів. Ліквідація усіх цих недоліків потребує рішучих дій та витримки в часі.

У першій фазі перетворень Польща мала намір найперше стабілізувати ситуацію в країні (1990–1992 рр.). Спад промислової продукції, зростаюча інфляція, дефіцит товарів, банкрутства підприємств, незадовільний стан галузей промисловості та безробіття стали справжнім викликом перед урядом. З–поміж головних стратегій, які виділив уряд були:

1. Макроекономічна стабілізація за рахунок скорочення дефіциту державного бюджету [3, с. 100–117].

2. Мікроекономічна лібералізація – всеохоплююче сприяння розвитку підприємництва; створення конкурентного середовища за рахунок скасування пільг, скорочення субсидій, лібералізація цін; доступ в країну іноземних інвестицій й отримання ноу–хау, створення конкурентних ринків.

3. Інституційна структурна перебудова, яка передбачала проведення розукрупнення та приватизації основної частини державних підприємств, а також ліквідації вітчизняних монополій [8, с. 317–325].

Для досягнення стабілізації було застосовано інструмент «шокової терапії»¹, результатом якої стало зниження інфляції та врівноваження внутрішнього ринку.

За рахунок успішного проведення реформ та всеохоплюючої трансформації країни Європейське Співтовариство закликала Польщу до якнайшвидшого укладення торговельної угоди з Європейським Союзом. Під час діалогу щодо членства Польщі була розроблена спеціальна програма (Phare)², дії якої головним чином мали скеровуватися на стабілізації внутрішніх ринків. 16 грудня 1991 року в Брюсселі Польща підписала угоду про асоціацію, що наблизило її до членства в ЄС [9, с. 123]. Ця подія стала одним із ключових факторів, що сприяли виходу Польщі з кризи.

Важливим питанням для польської влади у 1990–х рр. була підготовка нової Конституції. Під час розробки якої у 1992 році було ухвалено Малу Конституцію, яка стала основою побудови ефективної законодавчої бази надалі. Нова Конституція Республіки Польща була ухвалена парламентом 2 квітня 1997 року. Вона містила положення про устрій держави, структуру та повноваження гілок влади, особисті, політичні, економічні, соціальні та культурні права громадян.

Після відносної стабілізації економіки Польща розпочала структурні перетворення, які відобразилися в адміністративно–територіальній, медичній, пенсійній та освітній реформах.

У 1998–99 рр. уряд розпочав втілювати адміністративно–територіальну реформу, метою якої було пристосування територіальної структури Польщі до загальноєвропейських стандартів напередодні вступу до ЄС. Протягом 90–х рр. було здійснено децентралізацію функцій й повноважень у системі державного управління. Найвищою точки цей процес досягнув у 1999 р., коли було впроваджено нову трирівневу систему державного управління – воєводство, повіт, гміна, керівним органом яких стала рада. Вона обирається

¹ Системні та інституційні реформи в межах «Плану Бальцеровича» містили наступні елементи: ліквідацію залишків центрально–командної системи управління економікою, реактивацію місцевого самоврядування та муніципальної власності, приватизацію, відмову від принципу автоматичного фінансування комерційних підприємств, зміну податкової системи та ін.

² «ФАРЕ» програма (англ. Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies, Phare) – один з трьох фінансових інструментів Європейського Союзу (разом з «САПАРД» та «ІСПА») на допомогу країнам–кандидатам до Центральної та Східної Європи у підготовці до вступу в ЄС. Започаткована 1989 року; спочатку стосувалася лише Польщі й Угорщини (звідки й назва – аббревіатура з початкових букв «Poland Hungary: Action for Restructuring of Economies»...

відкритим голосуванням, після чого призначає виконавчу колегію на кожному із зазначених рівнів. Центральний уряд здійснює свою діяльність у регіонах через своїх представників воєвод та їх офіси. Воєвода контролює дотримання законодавства й здійснює співпрацю з органами місцевого самоврядування з метою досягнення виконання цілей програми уряду в регіонах [7].

За підсумками адміністративно-територіальної реформи країна була поділена на 16 воєводств та 373 райони, сформувалась триступенева структура територіального поділу: самоврядні гміни, райони та воєводства [15].

Іншим завданням уряду була децентралізація влади, а також передача органам місцевого самоврядування значної частини повноважень [5, с. 199–205]. Система державної служби Польщі (з 1999 р.) була інтегрованою до стандартів Європейського Союзу. Через те, її головним критерієм стали відкритість і конкурентоспроможність при прийомі на роботу, заохочення й контроль, а також навчання і професійний розвиток. Щоб уникнути політизації процесу підбору персоналу в Польщі ретельно сформульовані жорсткі вимоги до кандидатів на посаду держслужбовця. Головними критеріями відбору на державну службу стали принципи професіоналізму, надійності, позапартійності й політичної нейтральності. До прикладу кандидати, перш ніж отримати статус державного службовця, зобов'язані пройти кваліфікаційні процедури протягом кількох років. Спочатку кандидата призначають на тимчасовій контрактній основі (до 3 років). Протягом цього часу службовець проходить шестимісячне стажування та отримує базову професійну підготовку. Якщо кандидатом підсумкові іспити складено успішно, він має диплом про вищу освіту та дворічний стаж роботи на державній службі, а також володіє щонайменше однією іноземною мовою, службовець отримує контракт на роботу у державному секторі на невизначений термін [13].

У 1998 році уряд країни розпочав реальні перетворення у системі охорони здоров'я. До пріоритетних напрямків у цій галузі було віднесено такі: створення недержавних та негромадських установ, приватизація закладів, впровадження контрактної системи медичного обслуговування, створення Реєстру хворих та розробка тарифів на медичні послуги, запровадження інституту сімейних лікарів тощо.

З 1 січня 1999 року були запроваджені внески соціального страхування, які стали основним механізмом фінансування системи охорони здоров'я. Такий підхід чітко демонструє орієнтацію країни на використання ринково орієнтованої моделі змін в медичній галузі. Це сприяло раціональному використанню фінансів, зорієнтованих на медичні потреби громадян. Під час реформи система охорони здоров'я зазнала значних структурних й функціональних змін. Передусім, медицину Польщі децентралізували – в країні були створені 16 регіональних фондів медичного страхування. Лише через чотири роки їх діяльності фонди були замінені єдиним Національним фондом охорони здоров'я (NFZ) з центральним офісом та 16 регіональними філіями у воєводствах.

У 2003 році в Польщі було прийнято Закон про загальне страхування та Національний фонд охорони здоров'я, яким і відрегульовано принципи загального

медичного страхування, права й обов'язки застрахованої особи, організацію та принципи діяльності Фонду, порядок нагляду за виконанням завдань в галузі медичного страхування.

Головними й пріоритетними принципами функціонування медичної системи в Польщі стали вільний доступ застрахованої особи до медичної допомоги, а також її право вибирати лікаря та медичний заклад.

Із 1 січня 2013 року у Польщі впроваджено систему eWUŚ¹, яка забезпечує доступ медичних закладів до баз даних Фонду, через те під час візиту до лікаря пацієнту достатньо пред'явити документ, який засвідчує його особу та назвати свій код PESEL².

Національний Фонд Республіки Польща визначає обсяги фінансування системи охорони здоров'я та ліміти для медичних установ, а також керує внесками громадян, планує та укладає договори з постачальниками послуг охорони здоров'я. Медичні установи та лікарі загальної практики можуть укласти договори з Фондом, що дає їм змогу надавати широкий спектр послуг населенню.

Важливим кроком у системі медичної реформи стало впровадження лікаря сімейної медицини. Кожен пацієнт має право вибрати лікаря первинної ланки. Для цього необхідно подати медичну декларацію в місцеве відділення Фонду. Також, окрім лікаря, можна вибрати медсестру й акушерку (не обов'язково, щоб усі ці фахівці працювали в одній установі).

Паралельно із медичною була впроваджена пенсійна реформа, актуальність якої на сучасному етапі постає навіть у найрозвиненіших країнах світу. У даному контексті доцільно відмітити, щопершою повноцінною пенсійною системою стала впроваджена Отто Бісмарком в Німеччині система обов'язкового пенсійного забезпечення, яка спиралась на принцип солідарності поколінь (1889) [11].

У Польщі в умовах глобальних перетворень постсоціалістичного періоду пенсійна реформа розпочалася з 1 січня 1999 р. З перших етапів її втілення уряд країни зіткнулася із складною демографічною ситуацією, яка значно ускладнювала заплановані перетворення. Найперше проблема проявилася в дефіциті Фонду Соціального страхування (ZUS), оскільки фінансування за солідарним принципом не забезпечувало покриття усіх його витатків. Через те, було здійснено реструктуризацію як пенсійної системи, так і системи соціального страхування загалом. З огляду на це було прийнято рішення диференціювати систему пенсійного фонду за зразком розвинених країн. Вона передбачала поділ фонду на три рівні: державний або як його ще називають «солідарний», корпоративний та приватний [16].

Щодо першого рівня – солідарний – слід відмітити, що тут вкладники накопичують так званий «віртуальний капітал», що корелюється у відповідності до зростання заробітної плати. Кошти, отримані від платників податків першого рівня, спрямовані на виплату пенсій теперішньому поколінню.

¹ eWUŚ – так звана електронна медична книга пацієнта, запроваджена в Польщі з 1 січня 2013 р. Дана система (eWUŚ) надає доступ медичним закладам до баз даних NFZ.

² PESEL – державний ідентифікаційний номер особи, яка легально перебуває на території країни понад 3 місяці, в їх числі і громадяни країни, і резиденти, й іноземці.

Другий рівень представлений накопичувальною системою. Кошти у даному рівні спрямовані до ліцензованих й регульованих державою капіталізованих приватних пенсійних фондів. Громадяни другого рівня на власний розсуд обирають фонд для накопичення приватних заощаджень. До прикладу, протягом 1999 р. усі поляки самостійно обрали приватний фонд та повідомили про це Державний пенсійний Фонд. Який, отримавши кошти від платників податків, частину перерахував на особисті рахунки громадян до приватних фондів під накопичення [14].

Останній (третій) рівень представлений приватними недержавними фондами під добровільне накопичення коштів. Ці фонди були утворені потужними компаніями фінансового сектора, здебільшого іноземними [12].

Наступним етапом трансформацій в Польщі стала освітня реформа, розпочата у вересні 1999 р. Вона отримала назву нової шкільної системи, так як головний її орієнтир був спрямований на зміни в школярстві. Однією з причин провадження реформи стало приєднання Польщі до Болонського процесу (1999 р.), а також перспективою інтеграції в Євросоюз [6].

Проведення освітньої реформи було розраховано на кілька років. Перетворення відбулися як у структурі закладів, програмі навчання, так і в уніфікації польської та європейської освітніх систем.

З 1 вересня 1999 року у Польщі запроваджена триступенева модель освіти «6+3+3». З цього часу польська шкільна система складається з шестирічної основної (початкової) школи, трирічної гімназії та трирічного профільного ліцею. Завдяки певній оптимізації роботи навчальних закладів вдалося збільшити кількість молодих людей із середньою і вищою освітою. Випускники шкіл отримали широкопрофільну підготовку, у якій особлива увага звернена на інформатику, іноземні мови, підготовку до самоосвіти, самостійне влаштування. Пріоритетним для польської освіти стали виховання людини, що легко використовує сучасні досягнення, розуміє світ та добре орієнтується в життєвих труднощах, а також розділяє погляди інших. Це особистість, яка засвоїла знання, що допомагають їй співіснувати з іншими людьми, культурна, високогуманна, яка є частиною світу і займає в ньому своє місце, а також розвиває власні здібності й інтереси, удосконалюється фізично та духовно [4].

Особливий вплив на систему освіти в Польщі здійснила адміністративна реформа 90-х років ХХ ст., завдяки якій була запроваджена певна децентралізація. Відцентрові тенденції, в умовах реформи, зумовили передачу освітніх установ у підпорядкування місцевим органам, що значно полегшило їх функціонування як з точки зору адміністрування так і фінансово. Директори шкіл та педагоги отримали більше автономії, передусім у виборі змісту навчання, а також у створенні та реалізації власних напрацювань.

До позитивних сторін освітньої реформи експертами було віднесено передачу шкіл до відома органів місцевого самоврядування й відновлення інституції гімназії у системі освіти, а також введення критеріїв щодо зовнішніх іспитів.

Отже, під час розробки проблеми вдалося дослідити трендовість реформ у Польщі у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст. та дійти висновку, що головним й рушійним трендом трансформацій республіки,

означеного періоду, стала політична зрілість польських лідерів–реформаторів та їх готовність до структурних перетворень країни. А також, людиноцентристичність урядових програм, відображених у ліберально–демократичних реформах, серед яких чільне місце відведено адміністративно–територіальній (реформа самоврядування), медичній, пенсійній та освітній.

Список використаних джерел

1. Błaszczyk B. (1994). The Progress of Privatization in Poland. MOST–MOST, 4, 187–211.
2. Koszel B. Umowastowarzyszeniowa Polska–Wspólnoty Europejskie. Geneza, struktura, bilans / B. Koszel. – Poznań, 2001.
3. Бальцерович Л., Гелб А. Макроэкономическая политика при переходе к рынку: опыт трех лет // МЭиМО. – 1995. – №3.
4. Бочаров С. В. Модернізація польської системи освіти на рубежі ХХ – ХХІ століть // «Наука. Релігія. Суспільство». – 2009. – №3.
5. Буглай Н. М. Внутрішня політика Польщі в світлі реформ другої половини 1990–х – початку 2000–х рр. / Буглай Н. М. // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: Збірник наукових праць. – Вип.3. 31: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2011.
6. Василюк А., Ляшенко Л. Нові підходи до планування і реформування освіти (зарубіжний досвід) // Освіта і управління. – 2002. – Т.5. – №1.
7. Гнидюк Н. Розвиток державної служби в Польщі. Елементи стратегії реформування державної служби та проблеми, пов'язані з її впровадженням / Н. Гнидюк, Г. Януш // Вісн. УАДУ. – 2007. – №3.
8. Козяк В. Д. Використання досвіду Республіки Польща у процесі трансформації господарської системи України / В. Д. Козяк, О. Р. Саніна // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – №767.
9. Кравчик Р. Распад и возрождение польской экономики. – М., 1991. – 240 с.
10. Куронь Я., Жаковский Я. Семилетка или кто украл Польшу // Иностранная литература. – 1998. – №10.
11. Мосейко В. В. Генезис пенсионных систем как проявление социальной функции государства / В. В. Мосейко. – Режим доступа: www.rusrand.ru/Doklad5/Moseiko.pdf
12. Пелч П. Запровадження схем добровільного пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / Павел Пелч. – 2002. – Режим доступу до ст.: http://www.pension.kiev.ua/files/Pelc1_Ukr.pdf.
13. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування / А. Вишневський (кер. авт. кол.), В. Афанасьєва, Р. Гекалюк та ін.; за заг. ред. Т. Мотренка. – К.: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 396 с.
14. Розвиток пенсійних систем країн Східної Європи // Цінні папери України. – 2009. – №11 (553). – 19 берез. – Режим доступу: [mhttp://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=553&pub=3941](http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=553&pub=3941)
15. Фролов О. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Польщі [Електронний ресурс] / Олександр Фролов // Віче. – 2011. – №14. – Режим доступу: www.viche.info/journal/2649/.
16. Якимів А. І. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні: монографія / Якимів А. І. – Львів: Афіша, 2003. – 448 с.

References

1. Błaszczyk B. (1994). The Progress of Privatization in Poland. MOST–MOST, 4, 187–211.
2. Koszel B. Umowastowarzyszeniowa Polska–Wspólnoty Europejskie. Geneza, struktura, bilans / B. Koszel. – Poznań, 2001.
3. Bal'cerovich L., Gelb A. Makroekonomicheskaja politika pri perehode k rynku: opyt treh let // MJeIMO. – 1995. – №3.
4. Bocharov S. V. Modernizacija pol's'koj' systemy osvity na rubezhi XX – XXI stolit' // «Nauka. Religija. Suspil'stvo». – 2009. – №3.
5. Buglaj N. M. Vnutrishnja polityka Pol'shhi v svitli reform drugoi' polovyny 1990–h – pochatku 2000–h rr. / Buglaj N. M. // Naukovyj visnyk Mykolai'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. O. Suhomlyns'kogo: Zbirnyk naukovyh prac'. – Vyp.3. 31: Istorychni nauky. – Mykolai'v: MNU, 2011.

6. Vasyljuk A., Ljashenko L. Novi pidhody do planuvannya i reformuvannya osvity (zarubizhnyj dosvid) // Osvita i upravlinnja. – 2002. – Т.5. – №1.

7. Gnydjuk N. Rozvytok derzhavnoi' sluzhby v Pol'shhi. Elementy strategii' reformuvannya derzhavnoi' sluzhby ta problemy, pov'язani z i'i' vprovadzhennjam / N. Gnydjuk, G. Janush // Visn. UADU. – 2007. – №3.

8. Kozjak V. D. Vykorystannya dosvidu Respubliki Pol'shha u procesi transformacii' gospodars'koi' systemy Ukrainy / V. D. Kozjak, O. R. Sanina // Visnyk Nacional'nogo universytetu «L'viv's'ka politehnika». Menedzhment ta pidpryemnyctvo v Ukraini: etapy stanovlennja i problemy rozvytku. – 2013. – №767.

9. Kravchik R. Raspad i vozrozhdenie pol'skoj jekonomiki. – M., 1991. – 240 s.

10. Kuron' Ja., Zhakovskij Ja. Semiletka ili kto ukral Pol'shu // Inostrannaja literatura. – 1998. – №10.

11. Mosejko V. V. Genezis pensionnyh sistem kak projavlenie social'noj funkcii gosudarstva / V. V. Mosejko. – Rezhim dostupa: www.rusrand.ru/Doklad5/Mosejko.pdf

12. Pelch P. Zaprovdzhennja shem dobrovil'nogo pensijnogo zabezpechennja [Elektronnyj resurs] / Pavel Pelch. – 2002. – Rezhym dostupu do st.: http://www.pension.kiev.ua/files/Pelc1_Ukr.pdf.

13. Plan modernizacii' derzhavnogo upravlinnja: propozycii' shhodo pryvedennja derzhavnogo upravlinnja ta derzhavnoi' sluzhby Ukrainy u vidpovidnist' iz pryncypamy i praktykamy demokratychnogo urjaduvannya / A. Vyshnevs'kyj (ker. avt. kol.), V. Afanas'jeva, R. Gekaljuk ta in.; za zag. red. T. Motrenka. – K.: Centr adaptacii' derzhavnoi' sluzhby do standartiv Jevropejs'kogo Sojuzu, 2010. – 396 s.

14. Rozvytok pensijnnyh system krajin Shidnoi' Jevropy // Cinni papery Ukrainy. – 2009. – №11 (553). – 19 berez. – Rezhym dostupu: [mhttp://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=553&pub=3941](http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=553&pub=3941)

15. Frolov O. Stanovlennja ta rozvytok miscevoogo samovrjaduvannya v Pol'shhi [Elektronnyj resurs] / Oleksandr Frolov // Viche. – 2011. – №14. – Rezhym dostupu: www.viche.info/journal/2649/.

16. Jakyimiv A. I. Formuvannya i rozvytok systemy pensijnogo zabezpechennja v Ukraini: monografija / Jakyimiv A. I. – L'viv: Afisha, 2003. – 448 s.

Lada O. V., PhD in Historical Sciences, lecturer of the Department of Politology, SHEI «Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University» (Ukraine, Pereiaslav-Khmelnitskyi), oleksandr.lada88@gmail.com

Trends of political government transformations in the post socialist period of the late xx – early xxi century: political racurs of problems

Author of the article, on the basis of the analysis of domestic and foreign literature, considered socio-political transformations in the Republic of Poland in the post-socialist period of the late XX – early XXI century. The main trends as factors of structural transformations of Poland and construction of its European type are singled out. The scientist, on the basis of the obtained results, concluded that the main and driving trend of the transformation of the republic, the designated period, was the political maturity of the Polish reformer leaders and their readiness for structural modernization of the country. Also, the human-centeredness of government programs reflected in liberal-democratic reforms, among which the main place is allocated to the administrative-territorial (self-governing), medical, pension and educational.

Keywords: transformation, trend, tendency, reform, metamorphosis, «political phenomenon», «shock therapy», macroeconomic stabilization, microeconomic liberalization.

* * *

УДК 321:316.4

Мостіпан О. М.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри економіки підприємств та соціальних технологій, Державний університет телекомунікацій (Україна, Київ), mostipan-alex@ukr.net

«МАНІФЕСТ ТАЙКА» ЯК ПАМ'ЯТКА ЯПОНСЬКОЇ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ VII СТ.

Проаналізовано суспільно-політичні підстави виникнення програмного документу, що заклав основу для фундаментальних зрушень у розвитку японського суспільства та державності у VII ст.

Викремлено функції «Маніфесту Тайка» як політичного тексту в процесах інституційних перетворень в Японії у другій половині VII ст.

З'ясовано механізми ефективної трансформації відцентрових феодалних процесів у національній державотворчій процес.

Досліджено технології створення національних політичних символів в аспекті сакралізації влади імператора.

Ключові слова: Японія, «Маніфест Тайка», імператорська влада, феодалні клани, державне управління.

Важливе місце в історії суспільно-політичної думки Японії VII ст. займає «Маніфест Тайка» (Тайка кайсін но мікотонорі), що був прийнятий у 646 р. Автором документу вважають імператора Котоку (645–654), водночас реальну роботу над текстом приписують вельможам Накатомі (Фудзівара) Каматорі (614–669), Такамуко Куромаро (? – 654), Мінабуті Сеан. У цей час відбувався перехід до системи кодифікованого писемного права на противагу усній традиції. «Маніфест Тайка» є органічною складовою комплексу взаємопов'язаних реформ, що були наслідком трансформаційних процесів у японському суспільстві. Ці зміни відбувалися у зв'язку з розвитком внутрішніх суспільно-політичних факторів, а також внаслідок культурних контактів з Китаєм. Японія прагнула приймати активну участь у міжнародних відносинах, а саме впливати на процеси на Корейському півострові, а тому проведення реформ тлумачилось як необхідність підвищення внутрішньої конкурентоспроможності для адекватної відповіді на зовнішні виклики.

Існує дві протилежні точки зору, перша з яких полягає у тому, що ідеї реформ Тайка були точною копією запозичених танських законів, а згідно з другою – вони лише мали схожу форму, а за змістом були суто японськими [1, с. 15]. Тому, у науковому дискурсі вживається поняття «реформи Тайка», яке включає не лише позиції, що викладені в самому «Маніфесті Тайка», а і також реформи, що відбулись в наступні 50 років до кінця VII ст., хоча з огляду на історичну науку сам період Тайка завершився у 650 р. [1, с. 20]. Головна мета реформ полягала в укріпленні влади імператора шляхом централізації держави. Не зважаючи на струнку ідеологічну основу реальна практика була далека від досконалості, оскільки місцеві феодалі, особливо у віддалених провінціях, ніяк не бажали беззастережного сприймати волю імператора. Свідченням цього є заколоти, непокоря та боротьба за центральну владу, що зафіксовано принаймні чотири рази впродовж півстоліття: у 645, 649, 658 та 686 р. [2, с. 199].

Відзначимо, що у науковій літературі має місце дискусія щодо автентичності самого «Маніфесту Тайка» та існування його взагалі у 645 р. Допускають, що маніфест був скомпонований у більш пізні часи з залученням інформації з кодексів «Кійоміхараре» і «Тайхорьо» [2, с. 187]. Як би там не було, «Маніфест Тайка» є важливим політичним текстом, що відобразив ключові трансформаційні процеси в Японії, продовжив дискурс розвитку національної політичної думки та створив інституційні засади розвитку японської державності. «Маніфест Тайка» зафіксував одночасно ситуативні інтереси групи переможців та об'єктивний дух розвитку японської політичної системи. Аналіз цього документу ускладнений тим, що потрібно допускати імовірність існування принаймні декількох варіантів тексту, які могли з'явитись внаслідок внесення численних правок з огляду на поточну політичну